

90 keer op pad met
Het Drentse Landschap

BERTUS BOIVIN

Daolders



Het Drentse Landschap

Daolderse plekkies onderweg

In dit boekje leggen we het negentigjarig jubileum van Het Drentse Landschap in negentig stukjes vast. Eerst lag er het idee om alle negentig jaren van Het Drentse Landschap van een typerend verhaal te voorzien, maar daarbij hadden we buiten de grillige historische lijn van onze geschiedenis gerekend. Terwijl vanuit ons huidige perspectief in de eerste dertig jaar slechts hier en daar een gedenkwaardig feit te zien is, lijken vooral de afgelopen dertig jaar bedolven onder vermeldenswaardige feiten.

We brengen onze negentig jaren in dit boekje dan ook op een meer intuïtieve manier voor het voetlicht met negentig 'daolderse' plekken die ons in de lange geschiedenis van Het Drentse Landschap vooral voor de geest staan. We laten prachtige plekjes zien die we koesteren, historische plaatsen die ons landschap bepaald hebben, en planten en dieren waar we heel zuinig op moeten zijn.

Het prachtige Drentse woord 'daolders' onderstreept het waardevolle en kostbare van de plekken waar we onderweg even stilstaan. Het zijn echt 'daolderse plekkies', zoals je zelf zult zien!

Het Drentse Landschap



Daolders is gemaakt ter gelegenheid van het 90-jarig jubileum van Stichting Het Drentse Landschap in 2024.

Daolders is vooral een cadeautje voor onze beschermers, die er door de jaren heen steeds voor helpen zorgen dat we ons werk als natuur- en erfgoedorganisatie kunnen blijven doen.

© 2024

Stichting Het Drentse Landschap
Postbus 83, 9400 AB Assen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitaal of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Het Drentse Landschap.

No part of this book may be reproduced or distributed in any form, by print, photoprint, microfilm, digital file or any other means without prior written consent of Stichting Het Drentse Landschap.

Juni 2024

ISBN 9789083028460

90 keer op pad met
Het Drentse Landschap

Daolders

In opdracht van
Het Drentse Landschap
geschreven door Bertus Boivin
bij het 90-jarig jubileum in 2024

Voorwoord

Jetta Klijnsma

Commissaris van de Koning in Drenthe

Drenthe is eigenlijk één groot landschap. Wie aan onze provincie denkt, denkt aan uitgestrekte heiden, velden, bossen, vennetjes en beekdalen. Er zijn veel authentieke plekken waar je nog echt stilte en rust vindt. Allemaal dankzij een eeuwenlange samenwerking tussen mens en natuur. Niet voor niets noemen we onszelf de 'oerprovincie'.

Het Drentse Landschap waakt al negentig jaar over onze natuur en ons cultureel erfgoed. In de loop van de jaren is dit uitgegroeid tot een schatkist van duizenden hectares natuur met vele gebouwen en natuurlijk hunebedden. Dit kan niet zonder vrijwilligers en donateurs. Zij zorgen dat dit kostbare bezit kan worden behouden én uitgebreid.

Samen aan de natuur werken of ervan genieten werkt verbindend. Iedereen kan dit onbeperkt en kosteloos ervaren. Zo staat ons publieke bezit ook symbool voor de Drentse gastvrijheid.

In dit boekje kunt u kennismaken met negentig 'daolderse' plekkies van Het Drentse Landschap. De tips bieden handreikingen om direct op pad te gaan. Ik hoop dat u ervan geniet en aan de hand van deze miniatuurtjes kennismaakt met ons betoverende landschap en de organisatie die dit mogelijk maakt. Want het landschap maakt Drenthe tot wat Drenthe is.

Belangrijke gebeurtenissen onderweg

Om in dit boekje aandacht te geven aan het verhaal van Het Drentse Landschap als organisatie maakten we een tijdlijn met belangrijke gebeurtenissen in haar negentigjarige geschiedenis.

De groene cijfers geven aan waar je er in dit boekje meer over kunt lezen.

1934

56

OPRICHTING

Oprichting Stichting
'Het Drentsche Landschap'

1948

37

KAMPSHEIDE

Aankoop eerste terrein

1961

81

WILDENBERG

Aankoop eerste hectares
in Reestdal

1961

64

SCHARREVELD

Aankoop eerste perceel

1967

16

DOLDERSUMMERVELD

Aankoop zorgt voor
verdubbeling bezit

1968

73

UFFELTER BINNENVELD

Aankoop eerste percelen

1970

70

STROETEN

Aankoop perceeltje
vanwege orchideeën

1972

62

RHEEBRUGGEN

Aankoop eerste
historische landgoed

1975

5

BEELDEN

Eerste eigen kantoor

1981

28

HAVIXHORST

Aankoop eerste grote
monumentale pand

1986

30

HIJKERVELD

Grootste terreinaankoop
Het Drentse Landschap

1987

66

SCHOTSE HOGLANDER

Aankoop hooglanders
begrazingsbeheer

1992

11

DE BRANDEN

Eerste aankoop voor
Hunzeproject

1995

59

OUDE DIEP

Onderzoek positief over
nieuw beekdallandschap

1998

42

KLEINSTE HUISJE

Aankoop om keuterijtje
te redden

1999

57

ORVELTE

Overdracht panden
monumentendorp

2000

20

EEXTER GRAFKELDER

Beheer hunebedden over-
gedragen door provincie

2001

3

ANNERMOERAS

Start herinrichting
natuurgebied

2003

45

LEMFERDINGE

Beheer overgenomen van
stichting

2004

41

KLEINE KERKJE

Overdracht kerkgebouw

2008

7

BEVER

Herintroductie bever
in Hunzedal

2011

46

LOFAR-GEBIED

Beheer nieuwe natuur in
samenwerking met Astron

2012

48

MANDELANDEN

Start herstel Voorste Diep

2013

54

OLDENGAERDE

Schenking havezate
door familie

2016

83

WOLDZIGT

Overdracht drie molens
gemeente Noordenveld

2018

36

JANTINA HELLINGMOLEN

Overdracht zeven molens
gemeente Coevorden

2019

60

OVERCINGEL ASSEN

Schenking landgoed door
familie

2020

86

ZANDGAT KOSTVLIES

Verwerving natuurterrein
samen met particulieren

2022

74

VEENHUIZEN

Deelname in stichting de
Nieuwe Rentemeester

2023

55

OOSTER- EN WESTERZAND

Schenking natuurgebied
door eigenaresse





Als door een adder gebeten

Adders zijn de enige Nederlandse gifslangen. Ze hebben een slechte naam. Zijn we niet allemaal als de dood om door een adder gebeten te worden? Beter dan welk verbodsbord ook zorgen adders ervoor dat je op de heide keurig op de paden blijft!



Naast zijn werk als ontvanger-generaal van de Landschap Drenthe had Johannes van Lier (1726–1799) ook tijd om zich met wetenschappelijk werk bezig te houden. In 1781 schreef hij een bijna 400 pagina's tellend boek over de slangen die in Drenthe gevonden werden. Deze prent van een adder komt uit het boek. Tegenwoordig kennen we Johannes van Lier vooral als bewoner van het huis Overcingel in Assen (zie 60).

Of de angst voor een adderbeet erg reëel is? Het laatste dodelijke ongeval door een adderbeet was in 1946. Uiteindelijk is het vooral – in de woorden van Daniël Lohues – een kwestie van: *'Ze benn benauwder veur joe as ie veur heur!'*

De adder is een beschermd dier en staat op de Rode lijst met bedreigde soorten. Het Hijkerveld van Het Drentse Landschap is een van de plekken in Drenthe met de meeste adders. Bij het beheer van het veld wordt er zo goed mogelijk rekening met ze gehouden. Zo zorgt de herder er bijvoorbeeld voor dat zijn kudde niet te intensief op plekken graast die voor de adders belangrijk zijn.

1

Het Drents Museum in Assen heeft het Ontvangershuis ingericht als het Grootste Poppenhuis van Nederland. Hier hebben Johannes van Lier en zijn familie eens gewoond. [In zijn werkkamer kun je in Van Liers boek over adders bladeren.](#)





Het Landgoed Amshoff's Bosch van Het Drentse Landschap vind je ten noorden van Hoogeveen tussen de Wijsterseweg en het Oude Diep. Op oude kaarten heet het gebied Het Oord. Toen de boeren van Pesse hun markebezit verkochten, werd huisarts Fekko Koerts Amshoff (1821-1900) uit Hoogeveen eigenaar van Het Oord. Behalve met het beoefenen van de geneeskunst hield Amshoff zich succesvol bezig met ontginning en bosbouw. Het aanleggen van zo'n productiebos was eind negentiende eeuw een interessante investering.

De hele twintigste eeuw bleef het landgoed in het bezit van de familie Amshoff. Dankzij de goede contacten met de familie kreeg Het Drentse Landschap in 1986 de kans om een deel te kopen na het overlijden van een van de erfgenamen.

Lange tijd bracht de laatste Amshoff, mej. C.W.L.H. Amshoff, weekenden en vakanties door op het landgoed. Tot op hoge leeftijd sliep ze dan in het primitieve houten huisje midden in het bos. Ze hield van dit stukje familienatuur.

Na het overlijden van juffrouw Amshoff besloten de erfgenamen in 2001 het nog dertig hectare grote Landgoed Amshoff's Bosch aan Het Drentse Landschap te verkopen.

2

De wandeling Stuijzand door het beekdal van het Oude Diep brengt je ook een stukje over het stille Landgoed Amshoff's Bosch. [Startpunt is het parkeerplaatsje langs de VAM-weg ten zuidoosten van de VAM-berg!](#)



Begin jaren negentig introduceerde Het Drentse Landschap het plan om het Hunzedal zijn natuurlijke rijkdom zo goed mogelijk terug te geven. De Hunze moest weer een kronkelende beek worden die door een dal stroomde met hooilanden, broekbossen en moerasjes. Er was de nodige verbazing en scepsis over de plannen.

In december 1993 kwam 23 hectare grasland in het Annermoeras onder de hamer. Het Drentse Landschap vond dat het tijd was om te laten zien dat hun plannen in het Hunzedal serieus waren. Toenmalig rentmeester Melle Buruma zat in café 't Keerpunt in Spijkerboor om mee te bieden op de veiling. Rondom hem zag hij verbaasde gezichten toen hij als eerste zijn vinger opstak. Die avond kreeg Het Drentse Landschap voor een bedrag van 340.000 gulden vaste voet in het Hunzedal.

Tien jaar later had de Hunze in het Annermoeras zijn oude meanders teruggekregen en inmiddels is het een zeventig hectare groot vogelparadijs geworden. Ook de bevers voelen zich er prima thuis. Het Drentse Landschap heeft al een keer in de buurt gaas uitgedeeld zodat de bewoners hun fruitbomen kunnen beschermen.

3

De langeafstandswandeling *De Loop van Hunze en Hondsrug* laat je kennismaken met het Hunzedal van begin tot eind. Een van de etappes begint in Spijkerboor. Het uitgebreide routeboek kun je in de boekhandel kopen of in de webwinkel van Het Drentse Landschap.



Midden in het Asserbos lijken alle paden bij elkaar te komen. Waarom iemand deze plek ooit Zevenster heeft genoemd, is een raadsel. Je kunt heel veel varianten bedenken, maar je komt nooit op zeven uit. Op de Zevenster kruisen vier rechte paden elkaar onder een hoek van 45 graden. Dit is de essentie van een achttiende-eeuws sterrenbos. In zo'n bos was het onder controle brengen van de natuur tot kunstvorm verheven.

Eigenlijk is de Zevenster niet veranderd sinds de Landschap Drenthe in 1760 begon met de aanleg van haar 'Nieuwe Plantage'. Langs de lanen werden eiken en beuken geplant die mochten uitgroeien tot hoge laanbomen. In de vakken tussen de lanen kwamen eikenhakhout en naaldhout dat om de zoveel jaar kon worden geoogst.



Het Asserbos heeft nóg een zevenster: een teer plantje op de bosbodem dat in het voorjaar bloeit met zeven witte bloemblaadjes in de vorm van een ster. Het groeit nog maar op één plek in het Asserbos. De zevenster behoort tot de flora die hier in de ijstijden is terechtgekomen. Noord-Nederland is het uiterste zuiden van hun verspreidingsgebied. Zo'n 'leven op het randje' maakt de zevenster in onze tijd van klimaatverandering buitengewoon kwetsbaar.

4

De gemeente Assen en Het Drentse Landschap werken samen bij het beheer van het Asserbos. In de Huiskamer in het Duurzaamheidscentrum Assen aan de rand van het bos vind je meer informatie over het beheer van de Asser natuur.



Een mooi plekje voor Maud

5

Dankzij schenkingen is Het Drentse Landschap eigenaar zo'n twintig belangrijke twintigste-eeuwse beelden. Je vindt de beelden onder andere in het Beeldenpark in de tuin van De Havixhorst (zie 28) en in het park van villa Bosch en Vaart bij Vries (zie 10).

In 1975 kreeg Het Drentse Landschap haar eerste eigen kantoor aan de Kloosterstraat 5 in Assen. De organisatie groeide en daarmee de behoefte aan kantooruimte. In de loop van de tijd kwam er steeds een pand bij tot in 2007 alle vijf voormalige woonhuizen aan de noordzijde van de Kloosterstraat eigendom van Het Drentse Landschap geworden waren.

Omdat het om monumentale pandjes gaat, kun je er niet zomaar één groot kantoor van maken. Architect Cor Kalfsbeek verbond in 2016 de kantooruimten met elkaar door middel van een glazen corridor aan de achterkant. Er ontstonden bijzondere binnenruimtes waar drie bronzen beelden een mooi plekje kregen.

In 1957 maakte Charlotte van Pallandt (1898–1997) deze buste van Maud baronesse van Heemstra-Whittall, die op dat moment 83 jaar was. Charlotte van Pallandt is een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de Nederlandse figuratieve twintigste-eeuwse beeldhouwkunst. Het meest bekend is ze van haar grote beelden van koningin Wilhelmina in Rotterdam en Den Haag.





Beenbreek is een lelieachtige plant met een rij heldergele bloemetjes aan de stengel. De beenbreek voelt zich thuis op natte heidevelden. Duitsers noemen hem dan ook *Moorlilie*.

De naam beenbreek zit ook in de wetenschappelijke naam *Narthecium ossifragum*: Het Latijnse woord *os* betekent onder andere bot of been en het werkwoord *frango* breken. Een verklaring van de naam is dat de plant groeit op grond waar niet of nauwelijks kalk in zit. Dieren kunnen hier een kalktekort ontwikkelen met alle gevolgen van dien voor het skelet.

Beenbreek stelt hoge eisen aan zijn milieu. Hij heeft een venige, zure, maar ook weer niet al te zure bodem nodig plus grondwater dat net onder het maaiveld staat om hem van de nodige mineralen te voorzien. Het is dan ook geen wonder dat beenbreek een bedreigde Rode lijstsoort is die je ook in Drenthe slechts zelden op de heide tegenkomt. Een van die plekken is het Doldersummerveld van Het Drentse Landschap. Als beenbreek zich op een terrein weet te handhaven, weet je als natuurorganisatie dat je goed bezig bent!

6
Het deel van het Doldersummerveld waar beenbreek groeit, is niet voor het publiek toegankelijk. Je kunt de gele gloed van de bloeiende beenbreek zelfs vanaf de uitkijktoren zien! [Parkeren vanuit Doldersum langs Boylerweg ter hoogte van zandpad naar fietspad naar rechts \(Eislooseweg\).](#)





Leven volgens het Beverprotocol

De bever is geen beest om over het hoofd te zien. Omdat het nachtdieren zijn, is de kans echter klein om hen in levenden lijve te ontmoeten. Wel kun je overal langs Hunze en Drentsche Aa hun vraatsporen vinden.

Bijna twee eeuwen was de bever uit Drenthe verdwenen. In 2008 besloot Het Drentse Landschap de bever opnieuw te introduceren in de nieuwe natuur van het Hunzedal. De komst van 26 bevers uit het Elbegebied werd een doorslaand succes. Het aantal bevers in Drenthe wordt inmiddels geschat op 125 tot 180 dieren.

We zullen moeten leren leven met de 'slechte' gewoontes van de bever, zoals het omknagen van bomen, het bouwen van dammen en het graven van meterslange gangen op plekken waar we dat liever niet hebben.

Groningen en Drenthe hebben inmiddels een beverbeheerplan waarin exact staat waar bevers welkom zijn en waar ze een (te) groot risico vormen. Het Beverprotocol schetst in niet mis te verstane bewoordingen wat je als bever bij wangedrag eventueel boven het hoofd hangt.

7

Een belangrijk beverterritorium zijn de Zoersche Landen van Het Drentse Landschap bij Exloo. Hier ligt langs het Achterste Diep nieuwe natuur waar de bevers zich onmiddellijk thuis voelden. **Neem vanaf de weg Valthe-Exloo de weg Valtherblokken-Noord.**



De Blinkerd was in de zomer van 2001 een gezamenlijk project van Essent Milieu en Het Drentse Landschap. Essent had het grootste deel van zijn afvalberg veranderd in een vriendelijk heuvelland en Het Drentse Landschap was aan de voet van de berg de natuur van het Oude Diep weer tevoorschijn aan het toveren.

Inmiddels is op de Col du VAM dankzij de vele klimmende fietsers de rust van twintig jaar geleden voorbij. Het uitzicht blijft echter fantastisch en het is nog steeds een fascinerende gedachte dat je boven op miljoenen tonnen afval staat.

Gerard Nijenhuis (1932-2023) verwoordde beide elementen fraai in zijn gedicht *Wilde roos* dat in het raam van De Blinkerd je aandacht trekt.

Kijk hoe ver je oog reikt

Wilde roos

Omkering van alle waarden: Het nutteloze
Overschot, dat afviel van de borden,
Het achteloos vergooide - bloemen die verdorden -

Het werd hier omgesmeed en opgeheven.
Uitgezeefd en ingeklonken. Kijk
Maar, kijk hoe ver je oog reikt:

Wat als blik en roest hierheen moest,
Het kreeg rond deze heuvel nieuwe waarde.
't Is als een wilde roos in schone aarde.

En door dit pas verworven land, met helder water,
Stroomt 't Oude Diep, bewaart ons spiegelbeeld voor later.

8

Een wandeling over de VAM-berg en langs het Oude Diep brengt je vijf kilometer lang door prachtige natuur (die nog maar een dertig jaar oud is). Startpunt is de parkeerplaats bij het VAM-kanaal aan de voet van de VAM-berg.